

Z HISTORIE FARMACIE

EXPERTA – první společnost pro vědecké a racionální hodnocení léčiv

VALÁŠKOVÁ L.

Univerzita Karlova v Praze, Farmaceutická fakulta v Hradci Králové, České farmaceutické muzeum v Kuksu

Došlo: 26. září 2007 / Přijato: 26. října 2007

SOUHRN

EXPERTA – první společnost pro vědecké a racionální hodnocení léčiv

Experta, společnost pro vědecké a racionální hodnocení léčiv vznikla v roce 1933 v Brně. Jejím hlavním úkolem byla kontrola léčiv a hromadně vyráběných léčivých přípravků, tzv. specialit, které farmaceutické továrny dobrovolně nabídly k hodnocení. Analýzy specialit byly prováděny metodami chemickými, farmakologickými, farmaceutickými i biologickými v laboratořích ústavů lékařské a přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity, resp. Vysoké školy zvěrolékařské. Účelem bylo veřejně potvrdit, že hodnocené a značkou Experty označené speciality jsou složením i účinkem a správnými indikacemi nezávadné a měly by mít neomezenou důvěru lékařů. Snahou rovněž bylo prokázat, že domácí výrobky se vyrovnají zahraničním, a podpořit tak předepisování domácích přípravků. Všechny kroky Experty měly přispívat k hospodářským úsporám nejen státu, nemocenských pojištěnec, ale také samotných pacientů. Činnost Experty byla utlumena již v předválečném období a oficiálně zanikla v roce 1948. I přes relativně krátkou dobu existence a nerealizování všech cílů, byla myšlenka a snaha vytvořit nezávislou kontrolní instituci pro léčivé speciality v letech 1934–1948 v Československu koncepčně zajímavá a zvláště svým důrazem na biologickou kontrolu specialit progresivní.

Klíčová slova: léčivé přípravky – hodnocení a kontrola – farmaceutický průmysl – speciality

Čes. slov. Farm. 2007; 56, 288–293

SUMMARY

EXPERTA – the first company specializing in scientific evaluation of medicaments

The Experta Company, specializing in scientific evaluation of medicaments, was founded in the city of Brno in 1933. Its main task was to control medicaments and mass-produced medicinal preparations, the so-called specialties, offered for their evaluation by pharmaceutical factories. The specialties were analysed using chemical, pharmacological, pharmaceutical, and biological methods. The analyses took place in the laboratories of the Medical Faculty and the Faculty of Natural Sciences, Masaryk University in Brno, and also at the College of Veterinary Surgeons in Brno. The main aim of Experta was to confirm and openly show that the composition of specialties is safe and that the medicaments could be trusted by doctors once evaluated and marked by an Experta mark. The company also made an attempt to prove that medicaments produced in our homeland are equal to those produced abroad, and hereby to support medical prescriptions of Czechoslovak remedies. All the steps taken by Experta were to contribute to economic cost savings of not only our state and health insurance companies but also to those of the patients themselves. Officially the Experta Company came to an end of its existence in 1948; however, the clouds over it darkened earlier, before the Second World War broke out. Despite the fact that Experta existed for

Adresa pro korespondenci:

Mgr. Ladislava Valášková,
České farmaceutické muzeum
Hospital 81, 544 43 Kuks
e-mail: valaskova@faf.cuni.cz

only a relatively short period of time and that it did not implement all its aims, its conception and attempts to create in Czechoslovakia in 1934–1948 an independent controlling institute for medical specialties were remarkable and progressive (especially the emphasis on biological control of specialties).

Key words: pharmaceutical preparations – drug control – pharmaceutical industry – proprietary medicines

Čes. slov. Farm. 2007; 56, 288–293

Má

„Na každý preparát, uvedený do obchodu čestnou a solidní prací, připadá mnoho bezcenných nebo méněcenných. Stav tovární výroby léčiv se podobá poli zarostlému plevelem, organismu zamořenému parazity. Proto je potřeba důkladné očisty.“ Slova norského farmakologa Poulssona vystihují důvod existence této společnosti, která si vzala za úkol pečovat expertními posudky o kvalitu průmyslově, hromadně vyráběných léčivých přípravků (HVLP), továrních léčivých specialit v Československu.

Organizační vývoj

Zřízení spolku nazvaného „*Experta*“, první společnost pro vědecké a racionální hodnocení léčiv se sídlem v Brně vzal na vědomí Zemský úřad v Brně výnosem z 8. listopadu 1933, čj. 40.869/V-13. ¹⁾ Nepolitický spolek byl dle spolkového zákona z 15. listopadu 1867, č. 134 ř. z. zapsán do rejstříku spolků dne 18. listopadu 1933.

Snahy o založení Experty spadají už do roku 1928, kdy na VI. sjezdu československých přírodovědců, lékařů a inženýrů v Praze (26.–29. května) ¹⁾ podal prof. B. Bouček návrh, ve kterém formuloval vědecký a sociálně-lékařský princip pro třídění kvality a terapeutického významu léčiv v praxi. Tento jeho návrh se ale nedostal na pořad jednání. Zvyšování kvality domácích léčivých specialit se koncem 20. a začátkem 30. let 20. století považovalo za jeden z důležitých faktorů soustřeže s výrobky zahraničními.

V tomto duchu také učitelé Masarykovy univerzity (MU) v Brně, převážně z prostředí Lékařské fakulty (LF), založili Expertu. Ustavující valná hromada se konala 29. listopadu 1933 a předsedou byl zvolen prof. MUDr. Bohuslav Bouček (1886–1953), přednosta farmakologického ústavu; soukromý doc. MUDr. Ferdinand Herčík (1905–1966) převzal funkci tajemníka – jednatele a zároveň pokladníka. Revizory se stali doc. RNDr. PhMr. Vladimír Morávek (1896–1992), v roce 1938 již profesor biochemie přírodovědecké fakulty (PřF) MU a šéf laboratoří Domu útěchy na Žlutém kopci a prof. MUDr. Josef Frejka (1886–1957), přednosta ústavu pro organickou chemii PřF MU. V těchto funkcích jsou uvedeni k 14. srpna 1944 a setrvali v nich zřejmě až do konce existence společnosti.

Členů Experty nebylo mnoho. V květnu 1938, vedle již uvedených funkcionářů, jsou uvedeni ještě: prof. MUDr. Julius Petřivalský (1873–1948), přednosta chirurgické kliniky MU; prof. MUDr. Bohumil Prusík (1886–1964), přednosta propedeutické kliniky Univerzi-

Obr. 1. Soupis členů Experty

ty Karlovy v Praze; prof. MUDr. Jiří Štefl (1904–1961), mimořádný profesor farmakologie LF MU; prof. MUDr. Antonín Trýb (1884–1960), přednosta kliniky nemocí kožních a pohlavních MU; prof. MVDr. Tomáš Vacek (1899–1942 Mauthausen), přednosta ústavu fyziologie Vysoké školy zvěrolékařské v Brně; prof. MUDr. Rudolf Vanýsek (1876–1957), přednosta kliniky nemocí vnitřních MU a prof. MUDr. Okta-vian Wagner (1894–1970), přednosta ústavu pro lékařskou chemii LF MU. Celkem tedy 11 členů, kteří tvořili se svými ústavu základnu pro onu vědeckou, chemickou a biologickou analýzu a pro hodnocení léčivých specialit existujících na soudobém trhu.

Hned na počátku činnosti mohlo dojít ke zrušení spolku. Policejní ředitelství zjistilo, že spolek dosud neoznámil složení předsednictva, nepředložil ani účetní, ani jednatelskou zprávu, jak bylo jeho povinností do 3 dnů po svém ustavení. Proto nařídil 24. dubna 1934 přípisem čj. 92.496/I zjistit, zda skutečně existuje. Předseda prof. Bouček nato oznámil datum ustavující schůze a členy výboru. Nedopatření vysvětlil s omluvou tak, že zpráva byla včas poslána po ústavním sluhovi, který ji asi odevzdal na nesprávném místě. Z dochované korespondence se dá zjistit, že valné hromady se konaly 18. ledna

1937 v knihovně farmakologického ústavu LF, Úvoz 33 a 10. května 1938 tamtéž.

Po okupaci II. republiky musely všechny české spolky dle vládního nařízení z 31. března 1939, č. 97 Sb. z. a n. žádat o povolení k další činnosti. Pro německé okupanty nežádoucí spolky tak měly být zrušeny. Experta proto 2. května 1939 požádala Zemský úřad (čj. 14866/III-13/39 z 5. května 1939) o povolení další činnosti na základě předložených stanov. Policejní ředitelství vzalo 17. května 1939 na vědomí, že spolek bude vyvíjet další činnost. Otázkou zůstává, zda ji opravdu vykonávala i vzhledem k uzavření českých vysokých škol, případně v jakém rozsahu. Při zahájení 2. světové války útokem hitlerovského Německa na Polsko, byl 1. září 1939 mezi preventivně zatčenými rukojmími i prof. Bouček a uvězněn na Špilberku. Později odvezen do koncentračního tábora v Buchenwaldu. Brněnské univerzitní orgány intervenovaly za jeho propuštění u protektorátního prezidenta E. Háchy, ale marně. Časem byl prof. Bouček přesunut opět na Špilberk, celou okupaci přežil. Ne tak prof. T. Vacek, další člen Experty. Odvezen do koncentračního tábora v Mauthausenu, podlehl zde mučení 14. září 1942. Po osvobození byl vyznamenán in memoriam československým válečným křížem a hodností dr. technických věd.

Na valné hromadě 2. října 1940 v klubu kavárny Passage byli přítomni profesoři Frejka, Herčík, Morávek, Štefl, Vanýsek, omluvili se prof. Bouček a Wagner. Projednali zprávy o činnosti za léta 1938 a 1939, pokladní zprávu, zvolili stejné předsednictvo včetně prof. Boučka. Okupace dolehla na členy požadavkem podat prohlášení o svém árijském původu. Policejní ředitelství dostalo zprávu o konání valné hromady 13. září 1944 v Ústavu pro léčbu zářením (Dům útěchy), potvrzeno bylo dosavadní předsednictvo. U prof. Boučka, jako předsedy, je uváděna adresa Poděbrady, resp. Praha II, Mikovcova 5. Zdá se, že to byla poslední schůze tohoto sdružení.

Zánik byl dokonán po „únorovém vítězství KSČ“. Také tehdy se likvidovala občanská sdružení a spolky. Tajemník Experty, prof. F. Herčík, oznámil 22. září 1948 (čj. X-25/1948) Zemskému národnímu výboru v Brně (ZNV), že spolek zanikl ztrátou všeho členstva. Načež byl výnosem ZNV ze dne 6. října 1948, čj. 1.901-III/13 ze spolkového katastru Ředitelství národní bezpečnosti v Brně vymazán. Což zde bylo zaznamenáno 20. října 1948. Dějiny zajímavého pokusu o zkvalitnění produkce léčivých specialit v ČSR 1933–1948 se tím uzavřely ¹⁾.

Činnost spolku

Experta byla nevýdělečným spolkem a nebyla na nikom závislá. Tato skutečnost byla důležitá pro to, aby Experta mohla volně a bez nátlaku či závazků vypracovávat posudky a vydávat osvědčení. Společnosti připadaly finanční částky jenom v takové výši, aby pokryly správní výdaje. Tyto potřebné prostředky čerpala Experta z členských příspěvků, darů, poplatků za zvláštní služby a odkazů ¹⁾. Její členové neměli svou účast na schůzích společností honorovanou. Kromě stálých členů plánovala podle potřeby nabídnout spolupráci i jiným odborníkům.

Společnost si vytýčila několik úkolů. Pro orientaci v programu Experty je možno rozdělit je do pěti tematických okruhů:

1. Prvním programovým úkolem byla **kontrola léčiv (LČ) a hromadně vyráběných léčivých přípravků (HVLP, dále též jen LP), tzv. specialit**, kterých bylo v tomto období na trhu nepřehledné množství a orientace v nich byla pro lékařskou a lékárnickou veřejnost velmi komplikovaná. Jednalo se nejen o kvalitu nových HVLP, ale zakladatelům Experty šlo také o to, aby se jejich kvalita udržela během celého „života“ LP. Analýza LP byla prováděna metodami chemickými, farmakologickými, farmaceutickými, biologickými a chemickými a výsledky těchto zkoušek měly vycházet v tištěném seznamu pod názvem „Medicamina eminentissima“. LP zde jmenované byly podle Experty složením, ale i účinkem a správnými indikacemi nezávadné a měly mít neomezenou důvěru lékařů. Program Experty vyloučil z okruhu svého zájmu přípravky, které patřily mezi tzv. tajné léky, nebo které nebyly úředně povolené. Kontrolou se měly chránit zejména zájmy pacientů a lékařů ^{2, 3)}.

2. Druhým úkolem spolku bylo pozvednout předepisování domácích LČ a LP před zahraničními. **Domácí průmysl** byl v tomto období poškozován vžitým názorem, že zahraniční LČ a LP jsou vždy lepší než domácí. Stav na poli specialit ozřejmuje rozsah dovozu: v roce 1922 se dovezlo specialit za 16 milionů korun, v roce 1927 za 40 milionů a v roce 1931 již za 70 milionů Kč. Na dovozu se podílelo Německo – 65 %, Švýcarsko – 15 %, Francie – 10 % a ostatní země – 10 %. Při stejné hodnotě terapeutické, klinické a hospodářské, dávala Experta přednost LP domácí výroby.

3. Názorem zakladatelů Experty bylo, že kvalitní HVLP nemá být existenčně závislý na **reklamě**, že se dokáže udržet sám svou hodnotou. Každý LP, který měl být úspěšně uveden na trh, potřeboval mnoho reklamy a propagace. Snahou Experty bylo, aby se lékař nemusel řídit reklamou, která provázela jednotlivé LP, ale aby rozhodujícím faktorem pro volbu terapeutického užití konkrétního LP byly jeho všestranné jakostní zkoušky, objektivní a nezávislé na výrobci. Tyto vlastnosti Experta zaručovala umístěním svého loga na obalech LP a na informačních materiálech (obr. 2).

Obr. 2. Značka Experty, která zaručovala, že LP je obsahem, účinkem a složením pod stálou kontrolou Experty

4. Další oblastí, do které mohla činnost Experty zasáhnout, byl vztah **lékař (lékárník) versus nemocenské pojišťovny**. Ze zkušeností Experty mohla vyplynout náplň pro směrnice, které mohly podpořit úsporné tendence nemocenských pojišťoven.

5. Ze dvou předcházejících bodů logicky vychází poslední představa Experty: dosáhnout **hospodářského užítku**. Výrobci (s atestem Experty) budou moci snížit ceny HVLP, protože nebudou muset vynakládat vysoké částky na reklamu svých výrobků. Z tohoto snížení cen budou mít prospěch všichni – výrobce, pacient, lékař, nemocenská pojišťovna a stát³⁾. I když to byly rozumné názory, spadaly spíše do říše zbožných přání.

Pro splnění vytyčených cílů si Experta stanovila tato pravidla⁴⁻⁶⁾:

1. Pro **oficinální LČ a LP** je rozhodující úředně, tj. lékopisem stanovená identifikace. Pokud jsou lékopisné analytické metody a předpisy zastaralé, je směrodatné znění cizích lékopisů, případně nově vypracovaných metod. Tímto krokem neměla Experta v úmyslu zasahovat do úřední kontroly prováděné Ústavem pro zkoumání léčiv (ÚZL), nýbrž pouze dosáhnout systému dvojité kontroly.

2. Pro **neoficinální LP**, tzv. léčivé speciality, Experta uplatňovala na prvním místě požadavky stanovené tehdejší zákonnou definicí (ve vládním nařízení č. 26/1926 z. a n. z 19. února o výrobě léčivých specialit a obchodu s nimi): terapeutickou účinnost, zvláštní dispenzační formu, vynikající nové vlastnosti nebo zvláštní přednosti proti LP již zavedeným, anebo účelnost danou dispenzačním tvarem, stabilitou, chutí, atd. Vedle těchto zdůrazněných hledisek doplnila Experta ještě kritérium terapeutické racionálnosti.

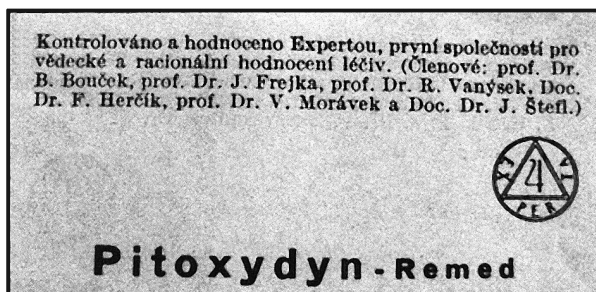
3. Každý, hlavně nový LP, musí být opatřen vědeckým označením. Nejen **ochrannou známkou**, ale také slovním označením. Vědecké (chemické) označení musí být vyjádřeno terminologií, která je pro lékaře co nejsrozumitelnější.

4. Existuje mnoho LP stejného nebo velmi blízkého chemického složení, které jsou uvedeny pod různými chráněnými jmény. V těchto případech rozhoduje kromě kvality také cena, dispenzační forma, atd. a je na lékaři, pro který LP se rozhodne. V těchto případech může dát Experta doporučení, které je podloženo pouze vědeckým názorem.

5. Úplná kvalifikace LP se skládá z chemické identifikace a z uvážení originalnosti chemické vynalézavosti, ale také z experimentálního ověření. Kde je nutné se spojit s empirickým průzkumem, musí být kazuistická statistika dostatečně bohatá a zaručující tak dostatečnou objektivitu. Ve vhodných případech požadovala Experta klinickou verifikaci laboratorního průkazu.

6. **Vedlejší účinky** nesmějí být zamlčovány a je na lékařích, aby buď přímo v lékařském tisku, nebo prostřednictvím tisků Experty spolupůsobili k vybudování soustavných přehledů.

7. Kromě zjištění terapeutické povahy základní účinné látky musí být lékař informován o povaze a kvantitativních vztazích adjuvancií a vehikula. Při směsích, kde analytické metody nejsou propracovány, musí výrobce oznámit potřebné údaje, jak je možné zjistit potřebné informace.

Obr. 3. *Kontrolováno a hodnoceno Expertou*

Obr. 4. *Pitoxydyn inj. – originální přípravek (před 1939) označený páskou >Kontrolováno „Expertou“<*

Obr. 5. *Femidyn inj., registrační číslo 3033; originální přípravek >Kontrolováno „Expertou“<; kontrolní vzorek Ústavu pro zkoumání léčiv z roku 1944*

8. Experta do své kontroly zásadně nezařadila, tzv. **arkana** (tajné léky), dále pak LP, které byly v ČSR zamítnuty, a LP, u kterých bylo zřejmé, že se nevyznačují přednostmi, které požaduje vládní nařízení o specialitách. Dále do seznamu Experty nemohla být zahrnuta tzv. komposita.

9. Odmítnuty byly LP, které byly propagovány laickým tiskem, „nezřízenou reklamou, která sváděla k samoléčitelství a fušerství“. Výjimku tvořily pouze prostředky antiseptické, dezinfekční a neškodné látky určené k zevnímu použití.

Experta kladla pro potřeby svého hodnocení podmínku, že výrobce předloží ke schválení veškeré propagační texty. Vzorky schváleného balení byly uchovány v archivu spolku.

Obr. 6. Femidyn guttae, registrační číslo 3032; originální přípravek kontrolovaný Expertou (po 1942)

Obr. 7. Uropellin Dragées (a) (před 1939) a Uropellin Tablettae (b) (po 1939), kontrolované Expertou

10. **Indikační označení** muselo odpovídat ustáleným lékařským zásadám. Seznam chorob, proti kterým se mohl LP použít, musel být uveden způsobem pro laickou veřejnost **nesrozumitelným**.

11. Léčivé účinky nesměly být neobjektivně a přehnaně vychválené.

12. Přípravky garantované Expertou budou uvedeny v jejích oficiálních seznamech a budou mít právo uvádět na obalech a propagačních materiálech ochrannou známku Experty. Kdyby bylo zjištěno hrubé porušení zásad, vyhradila si Experta právo pro zrušení garance jednotlivého preparátu^{3, 11)}.

13. Na etiketě a obalu přípravku Expertou hodnoceného musí být hlavní **dosologické pokyny** uvedené způsobem nepřipouštějící pochybnosti. Empirické dosování (na lžici, špičku nože, atd.) se nepřipouštělo.

14. Experta nesouhlasila s rozlišovacími jmény odvozenými od názvu choroby, patologického stavu a indikačního určení.

V roce 1934 se přihlásilo k posouzení celkem 74 HVLP, z nich bylo doporučeno 20 LP, nepříznivě hodno-

ceno: již před zkoušením 32 LP, po vyšetření 22 LP. Pod stálou kontrolou Experty se dostalo 14 LP. V jejich seznamu byl uveden název LP, terapeutická (indikační) skupina, způsob hodnocení a výrobce. Všechny 14 specialit¹²⁾ bylo od pěti výrobců: Remed (7×), Merckle (2×), Fragner (2×), Fragner-Interpharma (1×), Radiologická laboratoř Ing. H. Tschelnitz, Brno (2×). Z tohoto výčtu se dá usuzovat, že ty farmaceutické firmy a laboratoře, které si byly vědomy kvality svých LP, využívaly služeb Experty i jako druhu propagace a reklamy, zejména v lékařských kruzích. Takovou byla zejména firma Remed.

Většina informací o činnosti Experty se vyskytovala od roku 1934 na stránkách Časopisu lékařů českých a Praktického lékaře. V roce 1935 zhodnotili na stránkách Praktického lékaře F. Herčík a J. Štefl⁷⁾ činnost Experty za rok 1934. V tomto roce hodnotila Experta pouze LP, které zaslali sami výrobci nebo konzumenti. V začátcích činnosti se chtěla zaměřit hlavně na kvalitní speciality.

Problém hospodárného předpisování léčiv byl od konce dvacátých let minulého století aktuální, jeho řešení podpořily i hospodářské potíže nemocenských pojišťoven. Zabýval se jím profesor farmakologie Německé univerzity v Praze, Emil Starkenstein⁸⁾. Vyšel z historického pohledu, zabýval se náklady pojišťoven na léky, úsporným předpisováním a také stanovil zásady hodnocení specialit, podle nichž se měl řídit výběr účinných a cenově přístupných HVLP při ordinacích.

Přehlednou srovnávací tabulku domácích a zahraničních průmyslových specialit podle indikací sestavil 1933 pod dohledem doc. MUDr. V. Vondráčka právník J. Kaucký. Měla sloužit jak lékařům, tak podněcovat domácí výrobu⁹⁾.

Takže když v roce 1936 uveřejnil v Praktickém lékaři člen Experty J. Štefl článek: „*Seznam speciálních léčiv, která se nedají nahradit magistralním předpisem a jsou těžko nahraditelná*“, bylo to zcela v duchu doby a v intencích Experty. Rozdělil LP do dvou skupin podle způsobu výroby. Do první skupiny zařadil LP, které jsou vyráběny fyzikálními metodami. Tyto LP lze nahradit magistralním předpisem. Ve druhé skupině vyjmenoval LP, které se vyrábějí speciálními chemickými metodami a jsou těžko nahraditelné. Autor vypracoval seznam „nahraditelných“ LP, dále seznam domácích HVLP, kterými lze nahradit zahraniční LP. Zde nastala ale jistá komplikace v tom, že zahraniční farmaceutické podniky v době hospodářské krize, kdy vzniklo heslo „domácí trh domácím výrobkům“, zakládaly v Čechách výrobu svých LP v licenci nebo z polotovarů. Člen Experty se nemohl smířit s představou, že by za „domácí“ přípravek považoval ten, který sice část výrobního procesu absolvoval u nás, ale který se zkouší v cizině a zisk za jeho prodej se dostává za hranice. Z tohoto důvodu nemohl být uveřejněn seznam bez chyb. Seznam „nahraditelnosti“ vznikl v laboratořích Experty na vyžádání Zemského úřadu v Brně jako podklad pro úřední hodnocení preskripce LP v zemských nemocnicích¹⁰⁾.

Při vytváření tohoto seznamu autor vyloučil „*všechny preparáty, které nemají nějakou podstatnou přednost před magistralním lékem*“. Autor si byl vědom, že mu

bude vytýkána neúplnost seznamu, případně, že jsou v něm jen ty LP, které se za určitých okolností dají nahradit. Všechny tyto kritické ohlasy „převálcovala“ poptávka po takovém seznamu.

Seznam je vytvořen abecedně – v prvním sloupci jsou LP zahraniční, ve druhém sloupci LP domácí. Přípravky, které byly pravidelně kontrolovány ve Spolku Experta, byly označeny.

Vytvořením tohoto Seznamu se Experta posunula dále ve svém vytyčeném programu: k podpoře domácího farmaceutického průmyslu, vztahu k nemocenským pojišťovnám a národohospodářskému efektu.

Bohužel, tento článek z roku 1936 byl posledním, který členové Experty publikovali. V žádném jiném zdroji (archiv, informace historiků z prostředí brněnských vysokých škol, z jejichž řad vzešli členové Experty) se mi zatím nepodařilo zjistit.

V roce 1956 zhodnotil prof. Eduard Skarnitzl v časopise Československá farmacie činnost Experty v článku „Vývoj a úkoly kontroly léčiv v našem státě“, ve kterém mj. uvedl: „*Experta pracovala velmi zdatně, ale přes správné teoretické základy, na nichž byla tato instituce vybudována, nebyla ani ona zcela oproštěna od rysů soukromého podnikání té doby a její objektivita byla přece jen oslabena skutečností, že její členové mohli být vzhledem k požitkům, vyplývajícím z dohody s tehdejšími Svazem průmyslníků, zainteresováni na prosperitě podniků, jejichž vyrobené léčivé přípravky Experta hodnotila. Tuto skutečnost nelze přehlédnout, ačkoliv nutno přiznat na druhé straně, že práce této společnosti v předválečné době do jisté míry přispěla ke zkvalitnění našich domácích léčiv a k získání důvěry v ně.*“

Experta zanikla v roce 1948. I když se mi nepodařilo vysledovat všechny podrobnosti o jejích aktivitách v době její existence, mohu tvrdit, že nápad vytvořit a realizovat vznik nezávislé kontrolní instituce pro léčivé

speciality v letech 1934–1948 byl nejen zajímavý a progresivní, ale i prospěšný jednotlivým firmám i celému českému farmaceutickému průmyslu. A také pacientům.

LITERATURA A PRAMENY

1. **Panýrek, D.:** VI. sjezd československých přírodovědců, lékařů a inženýrů v Praze. Prakt. Lék., 1928; 8, 24, 101, 137, 179, 249, 287, 318, 358, 402, 531, 561, 590, 628, 651, 692, 762, 798, 830.
2. Moravský zemský archiv (MZA), fond B 26 Policejní ředitelství Brno, Spolky 1851–1958, krabice 3175, signatura čj. 42055/48.
3. **Bouček, B.:** Vědecké hodnocení léčiv v praxi. Publikace „Experty“ čís. 2. Čas. Lék. čes., 1934; 73, 219-220.
4. **Bouček, B.:** Pravidla hodnocení léčiv. Tisk Experty č. 3. Čas. Lék. čes., 1934; 73, 1028-1029.
5. **Bouček, B.:** Speciality v praxi a co s tím souvisí. Čas. Lék. čes., 1935; 74, 33-36.
6. **Herčík, F.:** Otázka léčivých specialit. Prakt. Lék., 1934; 14, 119-120.
7. **Herčík, F., Štefl, J.:** Preparáty hodnocené Expertou. Prakt. Lék., 1935; 15, 76-77.
8. **Starkenstein, E.:** Hospodárné předpisování léčiv. Prakt. Lék., 1928; 8, 749-753, 787-792.
9. **Kaucký, J.:** Situace našeho chemicko-farmaceutického průmyslu a jeho uplatnění v našem hospodářství. Revue plán, 1933; 2, 237-241.
10. **Štefl, J.:** Seznam speciálních léčiv, která se nedají nahradit magistralním předpisem a jsou těžko nahraditelná. Prakt. Lék., 1936; 16, 308-309.
11. **Bouček, B.:** Hodnocení léčiv. Styk, 1934; 1, 3-5.
12. Sbírnka československých průmyslových specialit, České farmaceutické muzeum, HVLP-LH: Femidyn inj. 150, 1612, gtt. 158; Pitoxydyn 149, 1921; Uropellin 177.
13. **Skarnitzl, E.:** Vývoj a úkoly kontroly léčiv v našem státě. Českoslov. Farm., 1956; 5, 6-13.